

РІШЕННЯ

докторської ради щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 41.051.02 Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Міністерства освіти і науки України, прийняла рішення про присудження наукового ступеня доктора філологічних наук **МИКИТЮК Оксані Романівні** на підставі прилюдного захисту дисертаційного дослідження *"Політична лінгвоперсонологія: феномен політичної мовної особистості Дмитра Донцова"* у вигляді дисертації за спеціальністю 10.02.01 – українська мова 20 червня 2025 року, протокол № 5.

Микитюк Оксана Романівна, 1967 р. народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 1990 р. Львівський державний університет імені Івана Франка за спеціальністю "Українська мова та література".

Кандидат філологічних наук з 1997 року.

Доцент по кафедрі української мови з 2002 року.

Навчалася у докторантурі в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса з 2024 року, рік закінчення – 2025.

Працює доцентом кафедри української мови в Національному університеті «Львівська політехніка», м. Львів з 2003 р. до теперішнього часу.

Докторська дисертація виконана на кафедрі романо-германської філології та зарубіжної літератури Донецького національного університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий консультант – *Космеда Тетяна Анатоліївна*, доктор філологічних наук, професор, Донецький національний університет імені Василя Стуса, професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури.

Рекомендовано до захисту 2 квітня 2025 року.

Здобувач має 47 публікацій: 38-ох наукових статтях (29 із них – у наукових виданнях України: 26 – у фахових /2 з яких – у часописі, що індексуються в Scopus/, три видання засвідчують апробацію роботи; 9 – у

закордонних /3 з яких – у часописах, що індексуються в Scopus/); двох колективних монографіях («Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм», Львів, 2018. – 10,46 др. арк.; «Термінологічна актуалізація української мовної дійсності», Львів, 2020. – 13,48 др. арк.); 7-ми тезах міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій.

Офіційні опоненти:

Кондратенко Наталія Василівна, доктор філологічних наук за спеціальністю 10.02.01, професор, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, професор кафедри прикладної лінгвістики, дала *позитивний* відгук із зауваженнями:

1. Важливою специфікою мовомислення кожної лінгвоперсони є своєрідність уживання кольоролексем: цілком слушно цьому присвячено окремий параграф (сс. 313-318), проте відсутня схема (модель) опису кольоролексем. Упадає у вічі, що ретельно схарактеризовано особливості функціонування кольоролексем червоний, багряний, золотий. Навряд чи дискурсивно-текстовий простір Д. Донцова обмежений названими кольороназвами. А що можна сказати про використання в дискурсі політика інших кольоролексем?

2. Питання стосується особливостей авторської метамови: термін політонім зафіксований у СУМ-і, Вікіпедії, відома й стаття Н. А. Лужецької (Прагматичний ореол термінаполітоніма мова в націософському дискурсі Івана Франка. Термінологічний вісник. 2021. № 6. С. 76-84. URL: <https://termvisnyk.iulnasu.org.ua/wp-content/uploads/sites/11/202/01/Luzhetska.pdf>), у якій цей термін ужито дещо в іншому значенні. Ви зауважуєте, що вносите певне уточнення в розуміння цього терміна. Чи можете зазначене пояснити докладніше?

3. У роботі, на жаль, недостатньо повно схарактеризовані особливості вияву прагматичного потенціалу дискурсивно-текстового простору

Д. Донцова на структурному рівні, що передбачає з'ясування ролі текстових структур (підкреслень, виокремлення курсивом, грубим шрифтом та ін.), не зосереджена увага й на видах повторів, паралельних слововживаннях. Видається, що зазначене неприховано показує інтенції політика, тому видається, що на це варто було звернути увагу.

4. Текст дисертації містить 5 діаграм, 4 схеми та 3 таблиці, однак ідеться й про додатки - основних 5 та два обов'язкових, що теж презентують схеми й таблиці. Чому деякі діаграми чи таблиці містяться в тексті роботи, а інші - у додатках?.

Степаненко Микола Іванович, доктор філологічних наук за спеціальністю 10.02.01, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, професор кафедри журналістики та мовної комунікації, дав *позитивний* відгук із зауваженнями:

1. Одне із завдань дослідження - розроблення авторської методики опису лінгвоперсони. Її подано як тривимірну модель, що містить екзистенційний, когнітивно-аксіологійний і креативно-образний компоненти. Чи не є ця модель неповною? Імовірно (а як на наш погляд, то цілком реально) її може розширювати риторичний компонент з його очевидними перспективами: він умотивовує потребу презентації мовної компетенції Д. Донцова.

2. У роботі зацентовано на такому: «У філософії термін екзистенціоналізм тотожний поняттю екзистенційна філософія (філософія екзистенції, або філософія існування), натомість «“філософія існування” <...> використовується у вітчизняній довідковій і коментаторській літературі вкрай рідко» (цитата А. Дахнія, 2019, с. 39-40) (с. 105) Чому екзистенційний вимір не поійменовано по-українському - філософські виміри життя? Можливо, доречно було б використовувати в українському термінополі теорії мовної особистості й такі терміноодиниці, як філософія життя, або філософські виміри життя. Не закликаю до пуристичної

активності, але водночас наголошую, причому з особливим притиском, на нагальній потребі пропагування питомого термінологічного ресурсу, який протидіятиме загрозам денаціоналізації, утратам самобутності української наукової мови.

3. Помічено недоречності у структуруванні роботи. Політичну антитезу докладно схарактеризовано в п'ятому розділі, де йдеться про лінгвокреативність Д. Донцова (с. 290-340). У другому (с. 198-207) і третьому (с. 223-229) розділах також уміщено цінні розмисли про цю стилістичну фігуру, проаналізовано конкретні приклади вияву її креативно-образних спромог. Чи не варто було б увесь матеріал, що торкається проблем антитези, подати в межах одного розділу? На наше переконання, таке переструктурування ще більше вилогізувало б роботу.

4. Дослідницьку увагу спроектовано на 10-ти томове видання праць Д. Донцова. Крім того, розглянуто й деякі інші знакові студії політика. Однак чим мотивований вибір двох англомовних статей «Чи Росія є непоборна?» та «Коли нарешті Захід зрозуміє Росію?». Можливо, варто було розглянути й інші англомовні статті Д. Донцова, що презентують ранній і пізній періоди творчості. Не зайвим, навіть корисним, став би аналіз його німецькомовних та польськомовних текстів. Такий обшир матеріалу вможливив би цілісніший опис мовної особистості Д. Донцова як поліглота, виразніше продемонстрував би його феноменальність..

Сюта Галина Мирославівна, доктор філологічних наук за спеціальністю 10.02.01, професор, Інститут української мови НАН України, провідний науковий співробітник, дала *позитивний* відгук із зауваженнями:

1) Як відомо, до наріжних каменів чіткості наукової праці належить метамова, визначення й обґрунтування тих понять, які стануть ключовими, опорними у викладі, надто ж якщо дослідник розробляє порівняно новий пізнавальний напрям. На наш погляд, актуалізований у дослідженні термін дискурсивно-текстовий простір дещо хибує метафоричністю і певною

розмитістю, тому потребує додаткового уточнення чи пояснення. Адже в тексті дисертації простежуємо фактично лише загальні пропозиції, що стосуються певних наукових парадигм, у межах яких цей термін актуалізовано. Очевидно, дисертантці варто увиразнити дефініцію, а також окреслити перспективи метамовної адаптації цього терміна, його приживлення в українській лінгвістиці. Так само постає питання щодо послідовно використовуваного терміна дієвість. Як він збагачує метамову мовознавства?

2) Попри відзначену вже вище ретельність аналізу мислеобразу характер (у тексті подано навіть таблицю з його слововживаннями, визначено відповідні ідеографійні групи (сс. 244-263)), авторка не запропонувала візуалізованого формату. Однак використання програми Sketch Engin дає змогу це зробити. Немає сумніву, що такий додаток вдало доповнив би текст роботи.

3) На нашу думку, О.Р. Микитюк дещо применшила теоретичну значущість виконаного дослідження. Зокрема, висновки й результати, крім вказаного у вступі, є вартісними також для теорії та практики української термінології з огляду на впровадження в метамовний обіг нових термінів та уточнення вже наявних (політична лінгвоперсонологія, політична лінгвоперсона, дискурсивно-текстовий простір, політантропонім, політтопонім).

4) Постає питання, чи має розглянута в дослідженні опозиція «свій - чужий» (сс. 115, 179, 217, 264, 294) ситуативно-експресивний характер і яка перспектива її устаткування в мовній свідомості?

5) У дисертації натрапляємо на правописні розбіжності (напр., большевизм (с. 202) / більшовизм (с. 239); Європа (с. 142) / Европа (с. 192). Наскільки доречним / недоречним є вживання таких варіантів у науковому тексті?

На докторську дисертацію та реферат надійшли *позитивні* відгуки із:

1. Національного університету «Києво-Могилянська академія», підписаний доктором філологічних наук, професором, професором кафедри української мови **Кобченко Наталією Віталіївною**. Відгук позитивний. Є запитання: Оскільки серед методів дослідження актуалізовано метод лінгвопсихобіографії, то хотілося б уточнити, як саме авторка праці його застосовувала?

2. Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, підписаний доктором філологічних наук, професором, професором кафедри філології **Кравець Ларисою Вікторівною**. Є запитання: Хотілося б уточнити, що означає термін «лінгвопсихобіографія» (с. 10) та в чому полягає «лінгвопсихобіографічний метод», про який згадується на 4 і 24 сторінках реферату.

3. Львівський національний університету імені Івана Франка, підписаний доктором філологічних наук, професором, завідувачем кафедри українського прикладного мовознавства **Кочан Іриною Миколаївною**. Є запитання: У рефераті послідовно вжито лексеми Європа, соціалізм, більшевизм, що не відповідають правописній системі сучасної української мови. Чи не вважаєте ви за потрібне давати пояснення на сторінках реферату таким явищам?

4. Хмельницького національного університету, підписаний доктором філологічних наук, професором, професором кафедри української філології **Торчинським Михайлом Миколайовичем**. Є запитання: Водночас цікаво, як дослідниця інтерпретує, розрізняє антропонімні вузли та антропонімні ряди, про які говорить на с. 13. Уважаємо, що це вимагає детального пояснення

5. Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, підписаний доктором філологічних наук, професором, професором кафедри теорії і практики англійської мови та зарубіжної літератури імені професора Михайла Гетманця **Радчук Ольгою В'ячеславівною**. Є запитання: Однак виникають питання, на які реферат, як видається, не дає відповіді, зокрема, на с. 10 наведено визначення

політантропонічних вузлів та рядів, символічних антропонімів і топонімів що презентують ідеї Д. Донцова. Доречно було б конкретизувати, які саме ідеї.

6. Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, підписаний доктором філологічних наук, професором, професором кафедри української мови та славістики **Струганець Любов'ю Василівною**. Є пропозиція-запитання: Попри те, що дисертантка частково торкнулися правописних проблем у текстах Д. Донцова, доречно було б почути, чому такий цікавий пласт роботи як аналіз діалектизмів, застарілих слів, авторських неологізмів залишився поза увагою.

7. Криворізького державного педагогічного університету, підписаний доктором філологічних наук, професором, професором кафедри української мови **Колоїз Жанною Василівною**. Є запитання: 1) У чому ж оригінальність досліджуваного ідіостилу? 2) Виникає слушне запитання: як здобувачка оцінює роль Д. Донцова у розбудові української літературної мови загалом і, наприклад, афористики зокрема?

8. Західноукраїнського національного університету, підписаний доктором філологічних наук, професором, професором кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності **Шкіцькою Іриною Юріївною**. Є побажання: На нашу думку, цікавим є відстеження впливу творчої спадщини Д. Донцова на сучасний український політичний дискурс, а також висвітлення інструментарію зіставного дослідження політичних мовних особистостей різних історичних періодів.

9. Державного податкового університету, підписаний доктором філологічних наук, професором, професором кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури **Сукаленко Тетяною Миколаївною**. Є запитання: Хотілося б, щоб мовознавиця пояснила, в якому співвідношенні перебувають термін «мислеобраз» і поняття «концепт», який є базовим у когнітивній лінгвістиці.

10. ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького», підписаний доктором філологічних наук, професором,

завідувачем кафедри українознавства та філософії Єщенко Тетяною Анатоліївною. Зауважень немає.

У дискусії взяли участь члени спеціалізованої вченої ради:

Ковалевська-Славова А. В., доктор філологічних наук, доцент (10.02.01). У виступі є побажання. Робота дуже цікава і дуже ґрунтовна з величезним фактичним матеріалом. Вона повністю заслуговує на пошукуваний ступінь. Можна розвивати і доповнювати методологічний і політичний апарат, бо політична комунікація надважлива в нашій країні. В актуальності і в практичній цінності я цілком впевнена. Робота чітко вписується в напрями світового і українського мовознавства.

Дружинець М. Л., доктор філологічних наук, професор (10.02.01). Виступ без зауважень. Безперечно я маю позитивне враження від роботи як за глибиною опрацювання матеріалу, так і за концептуальністю, яка поєднує кілька аспектів – лінгвістичних, політичних, методологічних, що є ознакою наукової новизни. Вперше дисертантка обґрунтувала методологічні засади політичної лінгвоперсонології як нового вчення. Робота дає можливість розглянути політичну мову як структуровану систему впливу, виконано глибоке структурування персонології Донцова як політичної особистості. Вироблена авторська модель аналізу мовленнєвої практики. Безперечно робота має великі перспективи та відкриває нові горизонти для дослідження. Вітаю керівника і дисертантку.

Олексенко В. П., доктор філологічних наук, професор (10.02.01). Виступ без зауважень. Актуальність дисертації безперечна. Робота має практичну й теоретичну цінність, вона заслуговує на особливу увагу. Закликаю всіх голосувати за неї.

Бігунова Н. О., доктор філологічних наук, професор (10.02.01). Виступ без зауважень. Розроблена комплексна модель політичної особистості. Найцікавішим є креативно-образний вибір особистості Д. Донцова. Вжито багато образних засобів. Доведено, що креативно-образні засоби отримують

статус політичних конструктів. Методологія може застосовуватися до інших політичних персоналій. Вітаю здобувачку з гарною роботою. Бажаю їй успіхів.

Загнітко А. П., доктор філологічних наук, професор (10.02.01). У виступі є побажання. Мені приємно бачити це дослідження, оскільки це актуальне, значуще поповнення донцовознавства, спектром аналізу її різноманітної творчості, в якому піднято величезний шар спадщини Донцова. Тут відчувається синтез лінгвістики особистості, політичну лінгвістику, психологічну інтерпретацію мовлення. На майбутнє є величезне поле для застосування напрацьованого апарату. Ви цікаво аналізуєте лінгвоідеологеми Донцова. Я захоплений цією роботою.

Романченко А. П., доктор філологічних наук, професор (10.02.01). Виступ без зауважень. Тема роботи дуже мені імпонує за тематикою та проблематикою. Обрання для дослідження постаті Донцова зрозуміле, бо це не тільки політичний діяч і філософ, а й теоретик українського націоналізму. Дослідження проведено в трьох рівнях, які дуже глибоко проаналізовані та інтерпретовані через ідеологеми, афористику, фраземи. Буду голосувати за неї.

Ковалевська Т. Ю., доктор філологічних наук, професор (10.02.01). Виступ без зауважень. З роботою ми ознайомлені дуже ретельно. І я, і Ірина Михайлівна. Я погоджуюсь з паном Загнітко, у нас збігаються погляди на роботу і на залюбленість здобувача у цю тему. За всіма параметрами ця робота відповідає всім вимогам до робіт такого типу. Я буду голосувати за. Закликаю всіх підтримувати цю роботу ба вона того варта.

Колегаєва І. М., доктор філологічних наук, професор (10.02.04). Виступ без зауважень. Мені дуже сподобалась ця робота. Та і в мене є «шкурний інтерес». Я приєднуюсь до всіх оцінок що тут прозвучали. Але я для себе убачила такий величезний матеріал, який я можу поцупити із тієї роботи для навчання наших студентів. В цій роботі багато речей, про які тут ідеться, для них просто не існує. Тут такі приклади: і оці орки про які ми зараз

сперечаємось і ці вислови, які тут присутні, робота не тільки вагома, теоретично значуща, глибока, аргументовна, вона ще і пізнавальна. Я точно знаю, що я візьму для практичного навчання наших студентів. Особливо зараз ми маємо просувати український контент. А що це, як не праці, які дослідила наша дисертантка. Робота відповідає всім вимогам, і я закликаю всіх, підтримати цю роботу.

При проведенні таємного онлайн голосування виявилось, що із 14 членів спеціалізованої вченої ради, які взяли участь у голосуванні (з них 7 докторів наук за профілем дисертації), проголосували

"За" – 14 членів ради, "Проти" – немає, недійсних бюлетенів немає.

ВИСНОВОК

спеціалізованої вченої ради з філологічних наук Д 41.051.02 в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова про дисертацію

Микитюк Оксани Романівни

«Політична лінгвоперсонологія: феномен політичної мовної особистості Дмитра Донцова»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова

На підставі вивчення дисертаційного дослідження Микитюк О. Р., відгуків офіційних опонентів: доктора філологічних наук, професора Кондратенко Наталії Василівни, доктора філологічних наук, професора Степаненка Миколи Івановича, доктора філологічних наук, професора Сюті Галини Мирославівни, відгуків на автореферат, а також прилюдного захисту дисертації

РАДА УХВАЛЮЄ:

дисертація Микитюк О. Р. є завершеним самостійним дослідженням, проведеним на належному теоретико-методологічному рівні. Роботу присвячено виокремленню політичної лінгвоперсонології як самостійного вчення, що ґрунтоване на екзистенційному, когнітивно-аксіологічному та лінгвокреативному вимірах дискурсивно-текстового простору феноменальної

мовної особистості Дмитра Донцова.

1. **Актуальність** реферованого дослідження визначається тим, що вивчено особливості становлення і розвитку політичної лінгвоперсонології; вироблено дослідницьку методику; здійснено комплексну дескрипцію знакової національної лінгвоперсони Д. Донцова для формування національного банку презентування елітарних МО; упроваджено в практику ідеї національної політичної мовної особистості для популяризації лінгвопатріотизму.

2. **Найсуттєвішими результатами роботи є такі:** 1) схарактеризовано поступ української лінгвоперсонології; 2) з'ясовано суть політичної лінгвоперсонології та її експансіонізм; 3) обґрунтовано поняття *політична мовна особистість*; 4) розширено метамову теорії мовної особистості; 5) проаналізовано мовленнєву практику Д. Донцова; 6) скласифіковано його тексти за жанрами; 7) розглянуто функційно-прагматичне навантаження антропонімів і топонімів; 8) визначено політичні поняття, ідеологеми й мислеобрази в межах дискурсивно-текстового простору політика; 9) досліджено актуалізовані стилістичні засоби; 10) простежено майстерність Д. Донцова у творенні політичного афористикону; 11) відтворено цілісний лінгвопортрет політичної мовної особистості Д. Донцова як багаторівневу структуру, що визначає національну ідентичність; 12) доведено, що політик презентує тип елітарної національної мовної особистості.

3. Наукова **новизна дисертації** полягає в тому, що вперше в українському мовознавстві 1) обґрунтовано становлення і розвиток *учення про політичну лінгвоперсонологію*; 2) вироблено відповідну методологію; 3) показано місце вчення в структурі теорії МО; 4) схарактеризовано статусні параметри МО; 5) презентовано *етапи дослідження МО*; 6) ураховано положення *екзистенційної прагматики, аксіологічно-когнітивного та креативно-образного підходів* для аналізу МО; 7) запропоновано уточнювальні дефініції низки терміноодиниць; 8) кваліфіковано доробок Д. Донцова як *єдиний дискурсивно-текстовий простір*; 9) виокремлено основи політичної фразеографії; 10) текст «Дух нашої давнини» введено в систему ГРАК; 11) умотивовано феномен Д. Донцова як політичної лінгвоперсони, 12) проаналізовано його ідіостиль.

4. **Обґрунтованість та достовірність** викладених у дисертації положень і висновків забезпечено відповідною теоретико-методологічною базою, значним обсягом емпіричного матеріалу, комплексною методикою аналізу, детальним опрацюванням теоретичних джерел із проблематики дослідження (637 позицій, із них 54 іноземними мовами). Кількість досліджених мовних засобів становить орієнтовно 7400 контекстів.

5. Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її положення та висновки розширюють структурну організацію теорії лінгвоперсонології. У дослідженні 1) політична лінгвоперсонологія кваліфікована як самостійне вчення; 2) продемонстровано експланаторність політичної лінгвоперсонології; 3) сформовано коротку історіографію проблеми; 4) обґрунтовано поняттєвий апарат виокремленого вчення; 5) презентовано модель дослідження політичної МО; 6) умотивовано теоретичне значення вивчення політичної МО; 7) указано на новаторство Д. Донцова в розбудові української мовної картини світу.

6. Практичну цінність роботи мотивуємо тим, що її результати можна використати в процесі читання лекційних курсів широкого гуманітарного спектру. Матеріали дослідження корисно застосувати для укладання словників усталених висловів Д. Донцова, а також для створення монографій, підручників із теорії лінгвоперсонології, політичної лінгвістики, лінгвостилістики.

Рекомендації щодо подальшого впровадження результатів дослідження доведено до відома організацій та установ, що ознайомлені із цією роботою і позитивно її оцінили: Державного податкового університету, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Хмельницького національного університету, Львівського національного університету імені Івана Франка, Західноукраїнського національного університету, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Криворізького державного педагогічного університету, Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

Дисертація О. Р. Микитюк «Політична лінгвоперсонологія: феномен політичної мовної особистості Дмитра Донцова» відповідає паспортній спеціальності 10.02.01 – українська мова, вимогам нормативних документів МОН України, що висуваються до докторських дисертацій (зокрема, пп. 7 та 9 «Про порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197).

Розроблена методика, отримані результати і висновки мають вагомe значення для теоретичних узагальнень у царині політичної лінгвоперсонології.

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує **МИКИТЮК Оксані Романівні** науковий ступінь доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова.

Головуючий на засіданні
спеціалізованої вченої ради з
присудження наукового ступеня
доктора наук Д 41.051.02

Ірина КОЛЕГАСВА

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради з
присудження наукового ступеня
доктора наук Д 41.051.02

Олена МАТУЗКОВА

20 червня 2025 року

Атестаційна справа зареєстрована у МОН України
під № _____

Затверджено рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня доктора наук рішенням атестаційної колегії МОН України
від " _____ " _____ . _____ 20__ р.

Видано диплом _____

Начальник відділу _____